

THE VALUE OF THE MOTHER TONGUE AND ITS VALUE

Begayeva Muqaddas¹

¹ Jizzakh region, Arnasay district

An elementary school teacher at School No. 14

Begayevamuqaddas@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5062398>

ARTICLE INFO

Received: 20th June 2021

Accepted: 25th June 2021

Online: 30th June 2021

ABSTRACT

This article discusses the work to be done for the development of our native language, which is the mirror of the nation.

KEY WORDS

Language, mother tongue, homeland, nation, development, Uzbek language, communication, language issues.

ONA TILINI QADRI VA UNING QIYMATI

Begayeva Muqaddas¹

¹ Jizzax viloyati, Arnasoy tumani

14-sonli makrabning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Begayevamuqaddas@gmail.com

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-iyun 2021

Ma'qullandi: 25-iyun 2021

Chop etildi: 30-iyun 2021

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada millat ko'zgusi bo'lmish ona tilimizning ravnaqi borasida qilinajak ishlar haqida mulohaza yuritiladi.

KALIT SO'ZLAR

Til, ona tili, vatan, millat, rivojlanish, o'zbek tili, muloqot, til masalasi.

O'zbek tiliga Davlat tili maqomi berilganiga 32 yil bo'ldi. Mana shu o'tgan yillar davomida barcha ta'lim muassasalar, tashkilotlar va davlat idoralaridagi ishlar o'zbek tilida olib borilmoqda. Shuning natijasida o'sib kelayotgan yosh avlod o'zbek tilining jozibadorligini his qilgan holda ulg'ayib voyaga yetmoqda.

Mutaxassislarning fikricha, jahon ahli bugungi kunda 7000 dan ziyod tilda gaplashar va, buni qarangki, ularning faqatgina 200 ga yaqinida davlat tili yoki rasmiy til maqomi mavjud ekan. O'tmishda 9000 dan ortiq til mutloq yo'qolib ketganligi ham asoslantiriladi. Biror bir tilning yashab qolishini ta'minlash uchun undan kamida 1

million kishi faol foydalanishi kerak, deydi soha o'rganuvchilari.

Mubolag'a qilmayotgan bo'lsam, bugungi kunda Yer yuzida 50 millionga yaqin aholi o'zbek tilida so'zlashadi. Bu raqamlar Ona tilimizning umrboqiyiligi mustahkam belgilab turuvchi omillardan so'zlaydi, albatta.

Mustaqilligimiz yillarida yaratilgan keng huquq va imkoniyatlar natijasida o'zbek tilining milliy o'ziga xosligi, so'zga boy hamda tarixiy ildizlari chuqur ekanligi yanada yaqqolroq namoyon bo'lmoqda. Lekin ba'zan tilimizni sof turkiycha qilamiz deb hammaga tushunarli bo'lgan baynalmilal so'zlarni ham o'zbekchalashtirishga urinish hollari uchramoqda. Masalan, ba'zan yozma va og'zaki nutqda samolyot so'zi o'rniga "tayyora", institut o'rniga "oliygoh", tuman o'rniga "nohiya" kabi talaffuzi og'ir so'zlarning ishlatilayotganiga duch kelamiz. Buning o'rniga tilimizning asl boyligini ko'proq o'rganish muhim. Ayniqsa, Alisher Navoiy, Bobur, Mashrab kabi mutafakkir-shoirimiz va Qodiriy, Cho'lpon, G'afur G'ulom, Oybek, Hamid Olimjon, Abdulla Qahhor va Mirtemir singari ulug' adiblarimizning rang-barang tili, xalqchil va serjilo uslubini chuqur o'rganish ma'naviyatimizni ham, nutq va tafakkurimizni ham behad boyitadi.

O'quvchilarda ona tiliga qiziqtirishda, avvalo, ushbu til haqidagi tushunchalarini uyg'otish lozim.

Masalan, ingliz tilini mavqeyi va dunyo tili maqomiga ega bo'lganligini, buning oqibatida 200 dan ortiq davlatlarda ingliz tilini o'rganish urfga kirganini aytish mumkin.

Avalo, o'z tilimizdan uyalmaslikni, ona tilimizni boshqa xalqlarga o'rgatish

orqali rivojlantirishimizni o'quvchilarga anglatishimiz zarur hisoblanadi.

Birinchi navbatda o'quvchi o'z ona tilini his qilishi uchun ular uchun turli qiziqarli darslarni tashkil etish lozim.

Masalan, o'quvchilarga mahallasida yashaydigan odamlar bilan ona tili haqida nimalarni bilishi yuzasidan savol-javob qilish va ularning ona tiliga hurmatlarini o'rganishni vazifa qilib berish mumkin.

Bundan tashqari o'quvchilarning qaysi sohaga qiziqishlariga qarab kasblarini rivojlanishida ona tilini muhimligini tushuntirish kerak.

Jumladan, o'quvchi jurnalist bo'lmoqchiligini aytsa, o'quvchiga ona tilini qanchalik zarur ekanligini, badiiy tilda nutqini rivojlantira olmasa, mahalliy lahjalarda uning muxbir bo'la olmasligini tushuntirish zarur bo'ladi.

Abdulla Qahhor ona tilimizning matonatli jonkuyarlaridan edi. Ibratli bir holat: adibning adabiyot va tanqidchilik yoxud yoshlar ma'naviyati hamda madaniyatiga bag'ishlangan bironta nutq yo maqolasi yo'qki, unda adabiy tilimizning beqiyos boyligi va imkoniyatlaridan faxrlanib yozmagan, uning jiddiy muammolaridan tashvishlanib, keskin fikrlar aytmagan bo'lsin.

Abdulla Qahhorning 60 yillar muqaddam hozirgi Jahon tillari universiteti talabalari bilan uchrashuvdagi nutqida "Sizlar institutni bitirgandan keyin joylarga borib o'quvchilarga ingliz, nemis, fransuz, ispan tillarini o'rgatasizlar. Mening sizlarga aytadigan eng zarur gapim shuki, sizlar boradigan joylaringga chet tillar bilan birga, birinchi navbatda, o'z ona tilimiz — o'zbek tiliga cheksiz muhabbat tuyg'usini olib boringlar! O'zbek tili g'oyat boy, nihoyat chiroyli, har qanday fikr va tuyg'uni ifodalashga qodir ekanini amalda

ko'rsatinglar; qayerda va qanday sharoitda ishlamanglar, til madaniyatimizning mash'ali bo'linglar!" Bu so'zlar zamiridagi hayotiy ma'no, ezgu maqsad va tilak O'zbekistonimizning kelajagi bo'lmish bugungi yoshlarimiz uchun hayotiy bir dasturilamaldir.

O'quvchilarning o'z milliyligi va tilining qadr-qimmatini his qilishlari uchun avvalo biz kattalar o'rnak bo'lishimiz kerak.

Agar biz farzandlarimiz oldida ona tilimizga yod bo'lgan so'zlar va lahjalarda gapirar ekanmiz, farzandlarimiz bizdan ibrat olib ulg'ayishi bor haqiqatdir.

Mahmudxo'ja Behbudiyning 1915 yilda yozilgan "Til masalasi" deb nomlangan maqolasida o'zbek tilining imlosi va adabiy normasi bilan bog'liq bir qator dolzarb masalalar xususida fikr yuritilgan. O'sha davr lingvistik adabiyotlarida ta'kidlanishicha, fors va arab tillarini eng ko'p qabul qilgan til usmonli turk tili bo'lgan. Bu til oddiy xalq tilidan uzilib qolgan bo'lib, unda bitilgan narcalarni faqat ziyoli kishigina tushuna olgan. Usmonli turk tili turk xalqining adabiy tili sanalgan.

Mahmudxo'ja Behbudiy maqolada quyidagilarni yozadi: "Turklarning ba'zi toifasi forsiy va arabiyini u qadar ko'p oldilarki, tillari turkiy, forsiy va arabiydan qo'shulub, "usmonli tili" ataladi. Ushbu uch tilni adabiyot va qoidalaridan boxabar bo'lmaguncha usmonli shevasinda yozmoq mumkin emasdur..." Muallifning fikrlaridan shuni anglash mumkinki, adabiy til jonli xalq tilidan oziqlanishi, shu asosda boyib borishi mumkin.

Qanchadan-qancha o'zbeklar ayni paytda yer yuzining turli nuqtalaridagi boshqa mamlakatlarda muhojirlikda, boshqa tuzum, boshqacha tutumda hayot kechirib kelishmoqda. Ammo ularning aynan o'z tiliga bo'lgan ehtiromi bizni uyaltirib qo'yadigan darajada butunlay o'zgacha.

Hurmatli o'qituvchi va pedagoglarga so'ngi so'zim shuki, ona tilimizni qadrini yuksaklarga ko'tarar ekanmiz, kelajak avlod oldida yuzimiz yorug', qaddimiz baland va buyuk merosni saqlab qolinishiga erishamiz!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh. Mirziyoyev, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi.
2. Mahmudxo'ja Behbudiy, Til masalasi 1915-yil.